

Rėkučių 1-osios (AR 1758) ir 2-osios (AR 1757), Reškutėnų (Kretuonykščio ežero) (AR 1753) akmens amžiaus gyvenviečių bei Papiškės (AR 1768) ir Akmeniškių (AR 1589) pilkapynų teritorijos (Švenčionių ir Ignalinos raj.). Atlikus žvalgomočius tyrinėjimus gerokai padidėjo ir Katros 1-osios (A 44) bei 2-osios (A 45) senovės gyvenviečių (Varėnos raj.) teritorijos.

Egidijus Štavičius

New monuments in east Lithuania

In 1996–1997 in Švenčionys and Varėna districts LCCH observed 5 new Stone Age settlements, 1 barrow cemetery; as well as set precise boundaries of some known archeological monuments.

Vykintas Vaitkevičius

Mitologinių ir sakralinių objektų žvalgymai 1996–1997 metais

1996–1997 m. LII tėsė mitologijos ir sakralinių objektų (senojo tikėjimo šventviečių) žvalgymus įvairiuose Lietuvos rajonuose (žr. *ATL 1994 ir 1995 metais*, V, 1996, p. 337–342). Stengtasi surinkti papildomų duomenų apie žinomus mitologijos bei sakralinius objektus, fiksuoti su jais susijusius papročius, tikėjimus, padavimus, lokalizuoti įvairiuose šaltiniuose paminėtas dar neaptiktas šventvietes.

Žvalgyti ir surinkti duomenys apie mažai žinomus šventuosius **vandenis**: *Šventupius* Kauno raj., prie Babtų s-jos Vareikonų k. (dešinysis Nevėžio intakas), Čekiškės s-jos Mikliūnų k. (dešinysis Lašišos intakas), Lapių s-jos Andruškonų k. (dešinysis Neries intakas), taip pat Žemgygalos k. (Raseinių raj. ir s-ja) (dešinysis Dubysos intakas); *Alkupius* Jonavos raj., Upninkų s-jos Padaigų k. (dešinysis Neries intakas), Vilkijos–Babtų s-joje, Kauno raj. (dešinysis Striūnos intakas), Perkūniškės–Kengų k., Raseinių raj. ir s-joje (dešinysis Dubysos intakas), prie Juškaičių k., Tau-

ragės raj. (dešinysis Agluonos intakas); *Laumupius* Jonavos raj., Kulvos s-jos Mardošiškių k. (dešinysis Neries intakas), Jonavos raj., Upninkų s-jos Kunigiškių k. (kairysis Širvintos intakas).

Įvairių tikėjimų bei padavimų žinoma apie tam tikrus upių bei upelių ruožus. „Aukų reikalauja“ Gauja ir Žižma Dieveniškių apylinkėse (Šalčininkų raj.), Ūla Rudnioje ir Merkys Pamerkiuose (Varėnos raj.), Dubysa Ariogaloje (Raseinių raj.). Gydomoju buvo laikomas Varinės upelio vanduo prie Stirbaičių–Beržoro kelio (Plungės raj.). Pasak padavimų, bažnyčia prasmego Begalinės gylėje Kvistės upėje ties Asteikiais (Mažeikių raj.). Plungės raj. Š paplitę vadinamieji Velnio bliūdai (Biesbliūdžiai), vienas iš jų – tai Varduvos upės gylė Žemaičių Kalvarijoje, o kiti: nedidelės pelkaitės Krapštikių–Skirpsčių ir Gegrenų–Jazdauskiškių miškuose bei buvęs akvaras Žernių kaime.

Išaiškinti šaltiniai, kurių vanduo buvo (tebėra) laikomas nepaprastu, gydomoju bei šventu. Paminėtini: Veliuonos (Jurbarko raj.) šaltinis Vytauto gatvės P pusėje; Jučionių šaltinis Kulautuvos girininkijos 22 masyvo, kvartalo Nr. 169 R dalyje, dešiniajame Nerėpos krante ir Palazduonio šaltinis Vilkijos girininkijos 1 masyvo, kvartalo Nr. 6 P dalyje, 650 m į ŠV nuo Butvilonių piliakalnio (AR 350) (abu – Kauno raj.); Obeliškių (Sugaudžių) šaltinis prie buvusios dvaro kalvės ir Kražiškių šaltinis, kertantis Vadagių–Ukrinų kelią ir iš kairės įtekantis į Varduvą (abu – Mažeikių raj.); Jazdauskiškių šaltinis 450 m į PR nuo piliakalnio (AR 808), Krapštikių (Skirpsčių miško) šaltinis į Š nuo Biesbliūdžio, taip pat Kulskių šaltiniai 25 m į Š ir 100 m į PV nuo Z. Vasiliausko gyvenamojo namo, Gintališkės šaltinis į R nuo lauko kelio į J. Leknienės sodybą, atsišakojančio iš Gintališkės–Salantų kelio, taip pat Žernių šaltinis 200 m į ŠR nuo S. Kustos sodybos ir Žvirblaičių šaltiniai Liūnijos pelkių P pakraštyje (visi – Plungės raj.); Gėlupos šaltinis, tryškęs kairiajame Dubysos krante, Gėlupos piliakalnio papėdės gyvenvietės PV pakraštyje, ir Kalniškių šaltinis 100 m į ŠR nuo Lukošių sodybos, taip pat Kengių šaltinis Dubysos dešiniojo kranto lankoje (visi – Raseinių raj.); Gedrimų (Skuodo raj.) šaltinis, tryškęs Veretos slėnyje; Žižmų (Šalčininkų raj.) šaltinis 150 m į PR nuo Svodbos akmens (AR 143); Gvaldų šaltinis 20 m į PV nuo stebuklais pagarsėjęsios vadinamosios Drungeliškės koplyčios ir Kaltinėnų šaltinis 15 m į PR nuo

J. Tverijono gyvenamojo namo (abu – Šilalės raj.); Strėvos miško (Trakų raj.) šaltinis, tryškęs Vilniaus–Prienuų kelio pylimo vietoje; *Šv. Jono šaltiniai*: Babtų (Kauno raj.) šaltinis Sitkūnų girininkijos 2 kvartalo PR dalyje, Gynios dešiniajame krante; Uogučių (Plungės raj.) šaltinis Budriui priklausios sodybos V pakraštyje; Simėnų (Šilalės raj.) šaltinis į PV nuo Lembartų sodybos ūkinių pastatų, 340 m į Š nuo Simėnų piliakalnio; „*Į rytus tekantys*“: Pakalniškių (Jurbarko raj.) šaltinis E. Čelkonienės sodyboje; Kadaičių šaltinis Domarkų sodyboje ir Paežerės Rūdaičių šaltinis Preibiams priklausiusioje sodyboje (abu – Plungės raj.); „*Iš rytų tekantis*“: Pailgočio (Šilalės raj.) šaltinis apie 230 m į Š nuo buvusio Biržiškų ūkio, Pajūrio–Šilalės kelio R pakelėje; „*I pietus tekantys*“ šaltiniai Plungės rajono šiaurėje: Godeliuose, į Š nuo Jonušių sodybos, Videikiuose, prie Valužių sodybvietsės, Plokščiuose, 110 m į R ir 230 m į PV nuo A. Vaškio sodybos, Stirbaičiuose, 120 m į ŠV nuo P. Girtos sodybos.

Taip pat išaiškintas unikalus Lietuvoje Alkumi (arba Elkumi) vadinamas Pašilių (Jurbarko raj.) šaltinis Dubysos dešiniojo kranto lankoje, 450 m į P nuo Pašilių piliakalnio. Pasakojama, kad čia Velykų rytą prasmego žydo Elkaus karčiama. Šaltinio vandenį pamaldesnės moterys vertino, nešėsi namo, gydė juo akis.

Nustatyta XVI a. dokumente iš Gaižuvos (dabar – Saulėtekų k.) minimos Šventšulnio (*Šventšulvnia*) pievos vieta 2,5 km į Š nuo Saulėtekų, į R nuo Vilkijos–Čekiškės kelio, abipus kanalizuoto bevardžio Voverio kairiojo intako, buvusio Užbalių k. laukuose. Turint galvoje, kad šiame krašte šaltiniai dažnai vadinami šulinėliais, matyt, ir čia pievoje kažkada buvo šventas šaltinis.

Surinkta įdomi medžiaga apie Karvio ir Riešės ežerus (Vilniaus raj.), Žemaičių Kalvarijos Atžvilgos ir Dovainių Peklos kalnų kūdras (Plungės raj.), Naujininkų (Šalčininkų raj.) Raudonbalį (*Červona lūža*), Krištapiškių (Prienuų raj.) Nuotakos raistą, Senmiestės (Mažeikių raj.) Veliokos (arba Velnio) pelkė – „plėšimą“.

Atskiro dėmesio nusipelno įvairios **daubos** (duobės). Palendriuose (Raseinių raj.) Alka vadinama dauba su keliais ežerėliais į PR nuo kaimo piliakalnio. Apie daubas, susijusias su senuoju tikėjimu (mitiniais įvaizdžiais bei kultu) rinkti duomenys dar trijuose regionuose. Pietų Lietuvoje:

Strėvos miške (Trakų raj.), prie Strėvos–Drabužninkų kelio ir Grišoniškėse (Varėnos raj.), prie Dainavos–Pakaniavės kelio, žvalgytos daubos, kur, pasak padavimų, stovėjo ir prasmego bažnyčios. Tokio tipo daubos Kaišiadorių, Prienų, Trakų, Varėnos raj. dažnai aptinkamos I tūkstantmečio paminklų aplinkoje.

Šilalės raj. žinomas daubas ženklina stovėjusios ir Velykų rytą prasmešusios karčemos motyvas. Žvalgyta dauba Pajūralyje, prie Pajūralio–Sauslaukio kelio, daubos vieta Balsiuose (dabar dauba užpilta ir pastatytas Jankauskų namas), taip pat analogiška vieta Senajame Obelyne, kur pastatytas Noreikienės ir Aurylos gyvenamasis namas, į Š nuo Naujojo Obelyno kapinyno. Šiame Žemaitijos rajone tokių padavimų ženklinamos vietos dažnai yra žemaitiškų I tūkstantmečio vidurio–II tūkstantmečio pradžios kapinynų aplinkoje (pvz., Šiaudaliai, Paupynis, Naujasis Obelynas).

Apie Plungės rajone žinomas tokias daubas pasakojama, kad ten Velykų rytą pikta šeimininkė kepė pyragus ir jos namus prarijo žemė. Žvalgytos tokios daubos Pamedinčiuose, į Š nuo Balvočių sodybos, Medsėdžiuose, prie Platelių–Gintališkės kelio, Babrungėnuose, į PV nuo Platelių–Plungės kelio. Įdomu, jog minėtą pasakojamąjį motyvą lydi tikėjimas, kad vandens lygis užpelkėjusiuose daubų dugnuose pranašauja orus (pvz., jeigu pavasarį dauboje vandens nėra, bus lietinga vasara), taip pat vienas tikėjimas, kad tokiose daubose yra druskos (apie Babrungėnų Prarijos daubą).

Turimi duomenys apie 1398 m. Salyno sutartyje minimą šventąjį **mišką** (*Heiligenwalt*) Nevėžio žemupyje ir Romainius (Kauno raj.), kurie, pasak Petro Duisburgiečio, pagonių buvo laikomi šventu kaimu, leidžia manyti, kad šventojo miško reliktai – tai Raudondvario girininkijos miškai dešiniajame Nevėžio krante, kur vienas (apie 100 ha) miškų masyvas 1,5 km į Š nuo Raudondvario prieš Antrąjį pasaulinį karą dar buvo vadinamas Gojumi.

Žvalgyti nežinomi bei įvairiuose šaltiniuose minimi nelokalizuoti šventieji **kalnai**. *Alkos kalnai*: Šarnelėje, į Š nuo Piliakalnio (AR 813), Makščiuose, kairiajame Alkupio krante, 100 m į ŠV nuo Piliakalniu vadinamo kalno, Uogučių miške, prie Visvainių–Uogučių kelio, Žemaičių

Kalvarijoje, 1 km į Š nuo miestelio, Alksnų pievose (visi – Plungės raj.). Pastarąjį kalną Alkos vardu pirmasis mini kun. A. Kašarauskas XIX a. viduryje, o ilgainiui kalnas imtas vadinti Sakalų (ar Palestinos) kalnu; *Perkūnkalniai*: Pikeliuose, Lūšės girininkijos kvartale Nr. 1, Juodeikiuose, Eglynupio ir Varduvos santakoje (abu – Mažeikių raj.); Trauleiniuose (Šiaulių raj.), prie Linartų–Trauleinių kelio; *Kitais pavadinimais vadinami*: Purvelių (Anykščių raj.) Kiškių bažnyčia, dešiniajame Šventosios krante, Dilbikių Milijono kalnas į Š nuo antrųjų markapių Visgaudžiuose ir Mažųjų Juodeikėlių Bažnytkalnis į P nuo Pikelių Perkūnkalnio (abu – Mažeikių raj.); Skaistakalnio (Panevėžio raj.) Velniakalnis prie Krekenavos–Kėdainių kelio, Godelių Raganos kalnas prie Godelių–Kadaičių kelio, Medsėdžių Šventorkalnis 250 m į ŠR nuo M. Stunčienės sodybos, Žvirblaičių Bažnytkalnis (Šventokalnis), kuriame įrengtas Plungės miesto šiukšlynas, Žemaičių Kalvarijos Šatrijos kalnas į V nuo piliakalnio – Šv. Jono kalno (visi – Plungės raj.); Trauleinių (Šiaulių raj.) Varpkalnis prie Trauleinių–Šalpirčių kelio; Tūbučių Ragankalnis Raganynės miške, 200 m į Š nuo P. Venckaus sodybos, ir Bijotų Bėglio kalnas, ant kurio pastatytas naujasis mokyklos pastatas (abu – Šilalės raj.).

Žvalgyti Centrinei bei Rytų Lietuvai būdingi Alkais vadinami **laukai**. Kulautuvoje (Kauno raj.) Alka vadinama Nemuno pakrantė į PR nuo Virbaliūnų (Kulautuvos) centrinės Lietuvos tipo kapinyno su degintiniais žmonių ir griautiniais žirgų kapais. Nustatyta Eikščių (Kauno raj.) Alko lauko, minimo XVI–XVII a. dokumentuose, vieta ŠR kaimo dalyje, į P nuo Čekiškės (Gegužėnų) kapinių, į V nuo Giaušės ir Ringovės santakos ir į R nuo Čekiškės–Vilkijos kelio.

Rasta daug šventų **akmenų** ar nustatytos buvusios jų vietos. Tarp akmenų, laikomų *suakmenėjusiais žmonėmis*, svarbūs Jučionių (Kauno raj.) vadinamasis Karalaitės akmuo, buvęs Kulautuvos girininkijos 22 masyvo kvartalo Nr. 169 R dalyje, Nerėpos upelyje; Karvyje (Vilniaus raj.), pakelėje iš Melkių, buvusi Užkeiktų vestuvių 9 akmenų grupė; Kalvių (Šalčininkų raj.) Svodbos akmuo prie Kalvių–Maciucių kelio; Papiškių (Šalčininkų raj.) akmuo, buvęs į P nuo kaimo, prie Navakonių–Papiškių–Čiuronių miško ŠV pakraščio. Įdomiausia tai, jog 1941 06 17 Papiškių akmenį („akmeniu paverstą mergą“) vietos gyventojas stebukladarys ir žiniuonis Aleksandr

Ivaško turėjo vėl paversti į žmogų. Stebėti šio įvykio į Papiškes buvo susirinkę keletas tūkstančių žmonių, tačiau A. Ivaško buvo suimtas tarybų valdžios atstovų. O akmuo plačiai tebegarsėjo kaip stebuklinga vieta. Šalia akmens, duobutėje, taip pat ant pačio akmens susirinkusį vandenį, šalia akmens augusių karklų žievę žmonės vartojo akių, dantų ligoms gydyti.

Žvalgyti vadinamieji *Velnio akmenys*: Saleninkų (Jonavos raj.) akmuo Ilgupio klonyje, 300 m į ŠR nuo Neries dešiniojo kranto, 230 m į PR nuo kaimo; Upninkų (Jonavos raj.) akmuo, gulėjęs apie 180 m į ŠR nuo Upninkų dvarvietės; Kernavės (Kauno raj.) akmuo Kulautuvos girininkijos 22 masyvo kvartalo Nr. 167 PR dalyje, Prokupio dešiniojo kranto vingyje, Prokupio ir Aluntos (arba Trako) upelio santakoje; Asteikių (Mažeikių raj.) akmuo apie 180 m į ŠR nuo Kvistės ir Gedvydo upelių santakos; Senmiestės (Mažeikių raj.) akmuo Skliaustės miško Veliekos (arba Velnio) „plėšime“; Kulskių (Plungės raj.) akmuo 530 m į PV nuo Z. Vasiliausko sodybos, 90 m į PR nuo Pietvės kairiojo kranto; Padvarės (Šalčininkų raj.) akmuo, buvęs apie 20 m į ŠV O. Michalkevičienės sodybos; *Laumių akmenys*: Pakalniškių (Jurbarko raj.) akmuo, gulėjęs Šakio ir Šakutės santakoje į R nuo E. Čelkonienės sodybos; Sudmantų (Mažeikių raj.) akmuo dešiniajame Varduvos krante; Krakų (Mažeikių raj.) akmuo Ventoje; Pakoplyčio (Šilalės raj.) akmuo 550 m į ŠV nuo kaimo kapelių, kairiajame Akmenos krante; Pagojaus (Vilniaus raj.) akmuo 70 m į ŠV nuo G. Valčok sodybos. Apie 1975 m. didžioji šio Laumės (arba Raganos) „pečiaus“ dalis suskaldyta, išlikusios tik akmens dalys; *Perkūno akmenys*: Vėžalių (Kelmės raj.) akmuo 150 m į ŠV nuo Vėžalių–Jurgoniškių kelio; *Įvairūs kitaip vadinami* mitologiniai akmenys: Paežerės Rūdaičių (Plungės raj.) akmuo, gulėjęs į ŠR nuo A. Urbono sodybos; Pabarės (Šalčininkų raj.) akmuo, gulėjęs 100 m į P nuo Pabarės pilkapyno (AR 151), Pabarės–Butrimonių kelio Š pakelėje; Keberkščių (Šilalės raj.) akmuo 300 m į Š nuo Petrylų sodybos, Ilgočio upelio slėnyje; Pailgočio (Šilalės raj.) akmenys 100 m į PR nuo buvusio Biržiškų ūkio, dešiniajame Ilgočio krante. Čia guli du akmenys, tarp kurių 2,8 m tarpas; Kaušų (Šilalės raj.) akmuo su įduba kairiajame Akmenos krante; Pylimų (Vilniaus raj.) akmuo 200 m į ŠR nuo M. Statkevič sodybos dešiniajame Bindros krante.

Surinkti duomenys apie Dvareliškių (Kauno raj.) Velnio tiltus Nemune, kurie, atsiradus Kauno marioms, atsidūrė jų dugne. Pirmoji „tiltų“ rėva – Bičėnėtai, plaukiant Nemunu žemyn, buvo ties Šilėnais (kairiajame krante), apie 1 km į ŠV nuo Rumšiškių. 2 km žemiau, ties Dvareliškių dvaru (kairiajame krante) buvo Bičių rėva. Pasak K. Baliūno, sielininkai plaukdami pro šią rėvą aukodavo į vandenį varinius pinigus, duonos riekės ir stiklinius karolius „laumėms pasipuošti“. Vieta Bičiuose, kur daugiausia buvo metama aukų, vadinta Stikliukais (arba *Sklanki*).

Žvalgyti *akmenys su „pėdomis“*: Žernių (Plungės raj.) akmuo su „Bieso pėda“ 450 m į R nuo Zalekių sodybos; Krapštikių (Plungės raj.) akmuo su „Bieso pėda“, buvęs Skirpsčių miško Dalenkų laukymėje, senojo kelio į Alsėdžius pakelėje; Godelių (Plungės raj.) akmuo su „Velnio pėda“, buvęs dešiniajame Ataugos upelio krante, į ŠV nuo kelio Beržoras–Godeliai tiltelio per Ataugą; Gintališkės (Plungės raj.) akmuo su „Velnio pėda“ apie 120 m į ŠR nuo Gintališkės piliakalnio Š šlaito, 90 m į Š nuo P. Jakubausko sodybos; Gudirvių (Šilalės raj.) akmuo su „Jėzuliuko pėda“, buvęs prie kapinyno (AV 2009), perkeltas į K. Lovčiko sodybą Upynoje.

Žvalgyti anksčiau netyrinėti *cilindriniai aukurai* su plokščiadugniais dubenimis Vilniaus apylinkėse. Sakališkių (Birelių) akmuo, perkeltas į Čižų sodybą, yra 86x89 cm skersmens (viršuje), 48–50 cm aukščio. Plokščiadugnis dubuo yra 35x38 cm dydžio (viršuje), 29x33 cm (dugne), 4–5 cm gylio. Vėlebniškių akmuo, perkeltas prie L. Mlinskio namų Maišiagaloje, yra 1,1–1,3 m skersmens (viršuje), nelygiu iškilium viršumi, 65–70 cm aukščio. Akmens šonai apdirbti kalnu 40–45 cm aukštyje nuo akmens viršaus. Apdirbimo kalnu žymės iki 40 cm aukščio, 5 cm pločio, 2 cm gylio. Plokščiadugnis dubuo – 43–46 cm skersmens viršuje, 37 cm skersmens dugne, 7,5–8 cm gylio. Švedų kaimo akmuo, perkeltas į Geležinio Vilko gatvę Vilniuje, yra 1,05 m skersmens, iki 90 cm aukščio, 48–52 cm aukštyje nuo viršaus kalnu apdirbtais šonais. Apdirbimo kalnu žymių plotis 3,2 cm, gylis – iki 1 cm. Viršutinę akmens plokštumą su dubeniu apgadino besimokantis skulptorius, kuris iškalė 2 iš dubens į akmens kraštą vedančius „latakus“. Iki tol visa akmens plokštuma buvo nelyginta, iškili, su plokščiadugniu 35–36 cm skersmens dubeniu centre. Dubens gylis 4–9 cm.

Surinkti duomenys apie Lučionių–Skališkių (Vilniaus raj.) Šventąją olą, kitaip vadinamą *Skala*, dešiniajame Neries krante, Nemenčinės girininkijos kvartalo Nr. 25 PR dalyje. Pirmasis išsamus jos aprašymas pasirodė dar 1851 m. Vilniaus gubernijos „Pamiatnaja knižka“ puslapiuose. Senieji archyviniai duomenys papildyti dabar užfiksuotais papročiais ir tikėjimais, susijusiais su šia vieta. Nepaprastu, stebuklingu laikomas iš 12 m pločio ir 2 m storio konglomerato luito, riogsančio šlaite ir suformavusio beveik 3 m aukščio olą, besisunkiantis vanduo. Jis vartojamas akių, kitoms ligoms gydyti. Šio vandens žmonės ateidavo per pavasario šventes: Velykas, Sekmines, Šv. Joną, taip pat ir kitu laiku, esant reikalui. Dar po Antrojo pasaulinio karo kunigas čia laikydavo gegužines pamaldas, čia stovėjo senas ąžuolinis kryžius. Dažniausiai oloje buvo aukojami smulkūs pinigai, paliekami iš pagaliukų ar molio padaryti maži simboliniai kryželiai, taip pat gėlės, žolynai, beržų ar eglėlių šakelės (1851 m. aprašyme pažymėta, jog žmonės čia palieka ir duonos gabalėlių). Šiandien dažniausiai čia atvežami maži šventi paveikslėliai, žvakės, paliekama smulkių pinigų. Stebuklingu gydymoju laikomas taip pat olos papėdėje prie Neries iš po akmens trykštančio šaltinio vanduo.

Žvalgytas unikalus Kengių (Raseinių raj.) **kelias**, vadinamas Deivių keliu (arba Deivėkeliu). Pasak padavimų, šiuo, ties Pocių sodybviete prasidedančiu ir į Dubysos slėnį besileidžiančiu, senkeliu vaikščiojusios deivės. Slėnyje, kur atveda kelias, tryško dabar užakęs šaltinis, vadintas Deivių šulinėliu. Netoli P į Dubysą iš dešinės įteka Alkupis. Tad Deivėkelis, žinomas platesnėje šventoje vietovėje ir išlaikęs seną Deivių kelio pavadinimą, galėjo turėti tam tikrą nežinomą apeiginę paskirtį.

1996–1997 m. mitologijos ir sakralinių objektų žvalgymai rodo, kad jų skaičius visoje Lietuvoje yra ištis didelis. Turimi 1992–1997 m. šių objektų žvalgymų duomenys leidžia spręsti apie senųjų šventviečių įvairovę. Gausiausia tarp šventviečių yra kalnų, akmenų ir įvairių vandens telkinių. Daubų, laukų, medžių, olių archeologiniai, istoriniai, mitologiniai ir kitokie tyrimai rodo, kad šios vietos yra senojo tikėjimo šventvietės.

Žinojimas, kad tokie objektai egzistuoja, jų nesaugo nuo sunaikinimo. Vertingiausi mitologijos ir sakraliniai objektai neatidėliojant turi būti įrašomi į Kultūros vertybių registrą.

Vykintas Vaitkevičius

Survey of mythological and sacral objects, 1996–1997

In 1996–1997 in different regions of Lithuania LIH explored approximately 120 mythological and sacral objects: sacral lakes, springs, stones, meadows and hills. The exploration revealed that a total number of such objects in Lithuania is much bigger than it was considered hitherto.

Vykintas Vaitkevičius, Gintautas Zabiela

1996–1997 metais aptiktos archeologijos vertybės

1996–1997 m. LII žvalgant įvairias Lietuvos vietas aptikta naujų archeologijos vertybių. Dalis jų yra jau sunaikintos arba neaiškios archeologinės vertės, kurią nustatyti galima tik žvalgomųjų tyrinėjimų metu. 1996 m. kartu su fotografu K. Driskiumi Rokiškio raj. Kriaunų s-joje bei Zarasų raj. Velykuškių k. buvo renkami duomenys knygai apie Kriaunų–Obelių apylinkės praeitį. Anykščių apylinkėse neaiškūs objektai buvo žvalgomi nuo 1990 m. 1996–1997 m. detaliau žvalgytos kai kurios Plungės raj. vietovės.

Krištapiškių senovės gyvenvietė (Prienuų raj.) yra 950 m į P nuo Vilniaus–Prienuų kelio, 360 m į PV nuo Jarmališkių–Lepelionių kelio, 250 m į PV nuo A. Balsevičiaus sodybos, Aklažerio (dabar tai nedidelis tvenkinys) ŠR krante, aukštumos šlaite ir viršutinėje terasoje. 150 m į ŠV nuo gyvenvietės plyti Nuotakos raistas, iš dalies užlietas Aklažerio tvenkinio. 1996 m., norėdamas nususinti viršutinėje terasoje telkšantį apskritą apie 20 m skersmens raistelį, A. Balsevičius iškasė nuo jo Aklažerio link (t. y. į PV) griovį; šis griovys kirto senovės gyvenvietės vietą. Iškastose žemėse A. Balsevičius rado akmeninio kirvio skylės išgrąžą, akmenį-trintuvą, ilgai naudotą (iki blizgėjimo nugludintų) titnaginių ašmenėlių, lipdytinės ir žiestosios keramikos. Čia pat, ariamoje žemėje, jis rado ir įvairių keramikos šukių. Viena žiestosios keramikos šukė buvo puošta stačiakampiu įspaudu, ji datuojama XIII a. Žvalgant senovės gyvenvietę, rasta lipdytinės